

l'altro raggiugendo quell'aprofondimento globale que era stato auspicato già inicialmentem con l'organizzazioe delle giornate di studio e rendono quindi questa rassegna di

studi la monografia di riferimento per il centro antico di *Venafrum*.

Silvia Braitto

Dániel BAJNOK, György NÉMETH (eds.), *Miscellanea historiae antiquitatis. Proceedings of the First Croatian-Hungarian PhD Conference on Ancient History* (Hungarian Polis Studies 21), Budapest, Debrecen, Eötvös Loránd University, University of Debrecen, 2014, 225 pp. ISBN: 978-963-284-572-2.

Del 2 al 3 d'octubre del 2014, la universitat ELTE de Budapest va acollir la primera conferència de doctorands croates i hongaresos sobre Història Antiga, les actes de la qual ressenyem. Dins d'aquest marc cronològic, s'integren tretze articles d'una amplíssima varietat temàtica. S'hi aborden des de trets culturals, com l'astrologia o els breviaris, fins aspectes tècnics com l'arquitectura del transport aquífer. El contingut de les actes, doncs, reflecteix la natura miscel·lània de les conferències que s'emmarquen en el camp del que entenem com a «Història Antiga». L'estructura té tres parts, de les quals dues responen a un criteri geogràfic (Ilíria i Panonnia) mentre que l'altra correspon a un criteri cronològic (Història Antiga de Grècia i Roma).

Cada doctorand presenta múltiples notes i una abundant bibliografia que demostren l'evident competència de cada un d'ells pel que fa a la pròpia investigació. Cal remarcar la solidesa de l'estudi de les fonts i agrair l'ús d'un llenguatge entenedor per al lector inexpert en determinats temes. Tanmateix, el grau de concreció temàtica dels articles varia notablement, amb estudis d'una peça arqueològica determinada, o treballs sobre les relacions municipals al nord d'Itàlia.

El primer article fa una anàlisi de les mútues acusacions de traïdoria que es creuaren entre Esquines i Demòstenes, davant l'amenaça de Filip II de Macedònia (Dániel BAJNOK, «Patriot or traitor? — Aeschines

and Demostenes»).

El següent ofereix un estudi d'inscripcions amb caràcter henoteista per a copsar determinades característiques de la tradició filosòfica imperial romana (Gyula LINDNER, «Emotion und Ergriffenheit: Henotheistische Tendenzen in der griechischen Religion»).

Basant-se en fonts literàries, a la tercera aportació s'estudien les relacions entre Aquileia i altres colònies de l'imperi romà del nord d'Itàlia, que ajuden a entendre la complexitat de les xarxes municipals romanes a aquesta zona (Nándor LEHRER, «Possibilities of inter-municipal relations»).

A continuació, analitzant el déu Líber, es detecta que els *Fasti* d'Ovidi aporten informació única sobre les seves festivitats, els *Liberalia*, respecte a altres fonts que les descriuen (Dóra KOVÁCS, «*Liberalia* bei Ovidius»).

Un altre treball explora la dicotomia màgia-religió, especialment el paper de l'astrologia durant l'etapa dels judicis per traïdoria — crim de lesa majestat — durant el regnat de Tiberi. S'aborda la lluita del Cèsar per reduir l'activitat dels astròlegs, en relació al poder polític (Krisztián MÁRVÁNYOS, «*Astrologia et crimen: Four cases with astrological relevance during Tiberius' rule*»).

Seguidament, Zsuzsanna Szántó («The Jewish temple at Leontopolis: A demotic piece of evidence») exposa el problema de la manca d'acord sobre la localització del

temple jueu a Leontopolis. S'aporta l'estudi d'un òstracon escrit en demòtic que, gràcies a l'onomàstica que presenta, permet detectar noms de constructors jueus, que podrien haver participat a la construcció del segon temple.

Vint mostres d'*unguentaria*, ampolletes de ceràmica usades com a ofrena funerària, datades entre els segles III-I a.C. a *Salona*, són estudiades per Jelena Jovanović («Hellenistic ware from *Salona* — *unguentaria*»). Les mostres suposen una petita contribució a l'estudi d'aquesta tipologia de vaixel·la ceràmica.

Anja Bertol («Individual finds or a coin hoard: Analysis of the Mazin-type material from the Sveta Trojica hill-fort near Starigrad Paklenica») pretén demostrar que la majoria del material numismàtic que s'ha trobat al jaciment de Sveta Trojica encaixa amb la tipologia pròpia de la ciutat de Mazin, en un treball ben documentat.

Un novè estudi de Hrvoje Manenica («The Roman water supply system in *Liburnia* from the examples at Iader, *Aenona* and *Navalia*») presenta les característiques arquitecturals del sistema d'abastiment d'aigua a la zona de *Liburnia*. Són tres els assentaments dels quals s'expliquen com de perfectament adaptats estaven els seus aqüeductes. Fonamentalment, el caràcter descriptiu de l'article posa en relleu la genialitat constructiva de la tècnica romana.

A la desena comunicació, Vinka Bubić («Notes on graves, tombs, and sarcophagi findings on the Brač island») determina la distribució de les tombes i els sarcòfags que es troben a l'illa de Brač. Es conclou l'article confirmant que la localització d'aquestes evidències funeràries es troben als enclavaments naturalment profitosos de l'illa.

A partir d'*epitomes* i *breviaria* del segle IV dC, Márk Sólyom («Usurpers from *Illyricum* in the fourth-century *breviaria*») llista el seguit d'usurpadors de l'etapa imperial.

La peculiaritat és que es detecta l'origen dels usurpadors i es recullen els que provenen d'Ilíria, de manera que es posa en relleu la importància d'aquesta zona per al conjunt de l'imperi.

També s'observa el sistema de salut de Pannònia i el rol que hi tenien els metges a partir d'inscripcions de la zona. Es compara el sistema de salut local amb l'imperial, partint d'una realitat: la manca de metges civils i de nombrosos metges en l'exèrcit. Del seu estudi epigràfic es dedueix que els metges militars igualment exercien en l'àmbit ciutadà, de manera que es detecta que els metges mantingueren un paper més important en el sistema de salut del que es creia anteriorment (Ákos ZIMONYI, «Physicians and health care in Roman *Pannonia*»).

En el tretzè i darrer article András Szabó («*Bonus scarabaeus* — an early Christian (?) magical gem from *Pannonia*») desmenteix, per qüestions cronològiques, que la gemma *bonus scarabaeus*, que conté una Chi i una Rho superposades, sigui un artefacte cristià.

Inevitablement, les actes reflecteixen el caràcter experimental que degué justificadament mantenir la conferència. Es copsen algunes errades ortogràfiques i una insuficient estructura temàtica que defineixi l'esdeveniment, més enllà d'aglutinar un seguit de comunicacions. En cap cas, aquesta realitat desmereix el fet que la conferència va aconseguir oferir un espai per tal que doctorns compartissin i divulgessin les pròpies investigacions. En aquest sentit, el que per primera vegada s'ha assolit és donar importància a la tasca de joves investigadors hongaresos i croates respecte al camp de la Història Antiga. En efecte, caldrà que aquesta iniciativa es continuï promovent amb una segona conferència, vist l'interès que demostren els articles aquí ressenyats per a tractar l'Antiguitat.

Romà Patricio Castillo